

FILOZOFIE

*Limba și mintea,
cu limitele lor*

Ioan Oprea
Elemente de filozofia limbii
 Editura Institutului European, 2007

Profesorul Ioan Oprea este unul dintre savanții a căror prezență publică discretă este contrabalansată de o operă de lingvist extrem de utilă filozofiei românești. Autor al *Terminologiei filozofice românești moderne* (Editura Științifică, 1996), Ioan Oprea a publicat recent o operă de filozofie, *Elemente de filozofia limbii*, în care descoperim gândirea ritmată și exersată în cele mai importante curente ale meditației occidentale asupra limbii. Dacă știm că această gândire s-a exersat și asupra lucrării citate anterior, știm, fără îndoială, și ce metodologie a pus în joc autorul când a reflectat asupra formării cuvintelor filozofice ale limbii române. Ambele lucrări sînt o premieră, deoarece este prima oară când un lingvist precizează mijloacele cu care, din punct de vedere lexical, limba română s-a putut (sau nu) constitui ca limbă filozofică, cu atît mai mult cu cît lingvistul discută condițiile generale sub care categorii ale filozofiei pot fi asumate de aspectele limbii și sub care „cognoscibilul și logicul devin categorii lingvistice“.

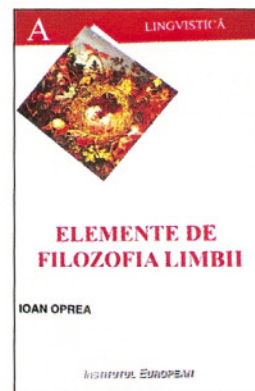
Cred că filosoful, în peisajul cultural românesc, ar trebui să fie deosebit de atent la aceste două lucrări, deoarece ele îi pot evalua, pe de o parte, sensurile implicite și asumate de limba română în formarea ei pe solul latin, francez și german, aproape deloc slav, iar pe de altă parte, îi pot arăta limitele pe care le are limba filozofică română datorate modului în care ea s-a născut. De exemplu, faptul că ea s-a născut nu din solul aristotelic, ci din cel al raționalismului francez și, ulterior, al romantismului german, sau faptul că ea nu are rădăcini medievale, ci mai degrabă iluministe, au efecte actuale asupra limitelor sub care putem discuta, înțelege, traduce și reasuma

concepte ale tradițiilor pomenite. La fel, apropierea filozofiei de literatură și slaba ei comunicare cu teologia au dat un destin vocabularului filozofic. Faptul că putem traduce cu ușurință *Geist*, că am putut forma un sol sistematic pentru *Dasein*, dar că nu mai putem traduce niciodată *synderesis* sau *suppositio* și că avem cuvinte deosebite pentru *proodos*, în sens teologic și în sens filozofic, demonstrează existența unor fenomene pe care volumele lui Ioan Oprea le analizează sistematic.

Desigur, profesorul Oprea face un dar culturii noastre filozofice pentru că provine dintr-un spațiu obiectiv. De aceea, lectura cărților domniei sale nu e un subiect de exaltare în marginea potențelor creative ale limbii române filozofice, ci un neprețuit instrument de meditație asupra imposibilităților decise istoric ale vocabularului nostru filozofic. În urma unei asemenea judecăți, putem compara opera profesorului Oprea cu volumele dedicate de Noica limbii filozofice românești. Dacă ultimul era vădit interesat de sporirea creatoare a puterii de expresie conceptuală în română, cel dintîi semnalează doar, obiectiv, traseul iremediabil al constituirii cuvintelor filozofice în română.

Discipol al doctrinei lingvistice a lui Eugen Coșeriu „emendată pe baza doctrinei fundamentate de A. Philippide și G. Ivănescu“, după cum declară autorul, reflecția sa asupra filozofiei limbajului evaluează registrul filozofiei kantiene din punctul de vedere al cunoașterii exprimabile, realizează o trecere prin curentele neohegeliene de filozofia limbajului și îmbină studii de psihologie a limbajului cu altele de filozofie analitică. Acest eclectism aparent îl conduce pe autor la clarificarea unui concept foarte interesant de *imaginar lingvistic*, în care miturile unei comunități, evenimentele ei fondatoare sau minciunile ei fundamentale conturează granițe și senzori ale evoluției limbii. Filosofului care îl citește pe Ioan Oprea nu-i rămîne decît să extragă dintr-o asemenea filozofie a limbajului – dublată de evaluarea strict istorică a evoluției vocabularului nostru filozofic – o conștientizare a limitelor românești ale cuvintelor care gîndesc.

Alexander Baumgarten

39,50 lei